

de kwantitatieve ontwikkeling van de de Nederlandse beroepsbevolking

met speciale aandacht
voor de periode
2013 - 2024

De kwantitatieve ontwikkeling van de Nederlandse beroepsbevolking met speciale aandacht voor de periode 2013 - 2024

Management Summary

Demografische ontwikkelingen - in het bijzonder de ontwikkeling van de beroepsbevolking - zijn belangrijke variabelen voor de voorspelling van de 'gezondheid' van een economie. In dit rapport staat de kwantitatieve ontwikkeling van de Nederlandse beroepsbevolking op de middellange (2024) en lange termijn (2060) centraal. Dit krijgt invulling op basis van drie scenario's.

De conclusie is - ook in het meest negatieve scenario - dat de daling van de beroepsbevolking veel minder dramatisch is eerdere rapporten suggereren. Dit leidt tot de conclusie dat op middellange termijn geen sprake is van een 'War for Talent'. Wel zal zich, net als nu het geval is, in bepaalde marktsegmenten sprake zijn van schaarste op de arbeidsmarkt. Zo missen ontwikkelingen als een langer doorwerkende beroepsbevolking, een lage economische groei en toenemende automatisering hun uitwerking niet, met als gevolg een beperkte groei van het aantal vacatures bij een groeiende beroepsbevolking.

inhoudsopgave

- » 2 **inleiding: Demografie in een breder perspectief**
  - Grenzen aan de voorspelbaarheid
  - Verenigde Staten als voorland
  - Bij jongeren telt de ervaring
  - Stamvorming in steden
  - Leven in het nu gaat ten koste van morgen
  - Werknemers moeten verschil maken

- » 6 **Hoofdstuk 1: Het uitblijven van structurele schaarste op de arbeidsmarkt**
  - Nederlandse bevolking groeit tot 2040, maar potentiële beroepsbevolking daalt sterk
  - Krimpende beroepsbevolking tot 2040 voorbode van structurele krapte?
  - Ingrijpende gevolgen verhoging AOW-gerechtigde leeftijd voor omvang beroepsbevolking
  - Arbeidsparticipatie 65-plussers van groot belang

- » 10 **Hoofdstuk 2: Bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep geeft het juiste inzicht in grootte van de arbeidsmarkt**
  - Driedeling in de historische bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep
  - 1. Daling bruto arbeidsparticipatie in leeftijdsgroep tot 25 jaar
  - 2. Lichte stijging bruto arbeidsparticipatie onder 25- tot 45-jarigen
  - 3. (Zeer) forse stijging bruto arbeidsparticipatie onder 45-plussers

- » 15 **Hoofdstuk 3: Scenario's voor inzicht in de ontwikkeling van de Nederlandse beroepsbevolking**
  - Zelfs het pessimistische scenario wijst op daling beroepsbevolking in 2020 van minder dan 0,5 procent
  - De periode tot 2024
  - De periode na 2024
  - De periode na 2040
  - Voorspelbaarheid

- » 19 **Conclusies en aanbevelingen**
  - De onwaarschijnlijkheid van een 'War for talent'
  - Schaarste op arbeidsmarkt is gevolg van verkeerde match
  - Economie blijft 'swing factor'
  - Krimp Nederlandse beroepsbevolking op lange termijn

- » 21 **Bijlagen en verklarende woordenlijst**

inleiding: demografie in een breder perspectief

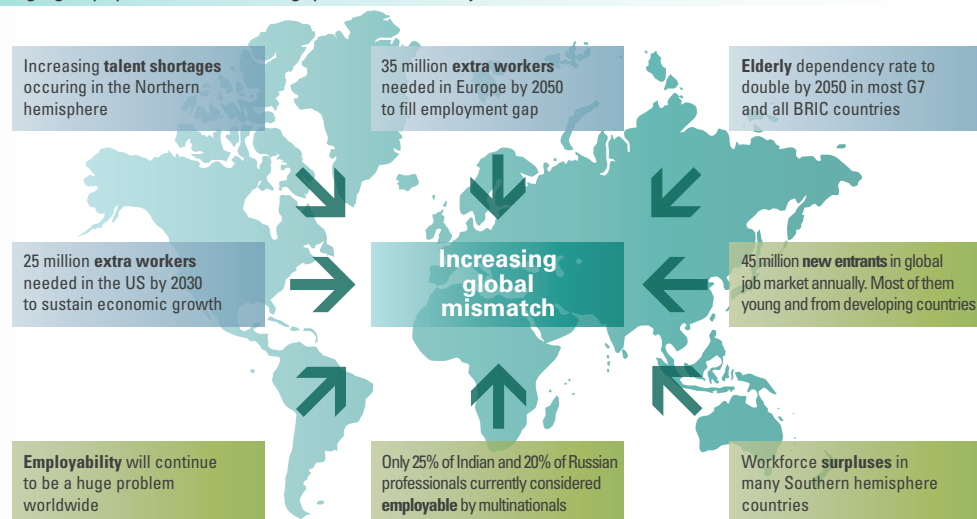
Dit rapport is het eerste deel van twee delen dat tot doel heeft meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de Nederlandse beroepsbevolking. Het rapport is met name een waardevol naslagwerk voor werving- en selectiebureaus, uitzendorganisaties en werkgevers met een lange tijdshorizon bij personeelsplanning.

Aanleiding is de perceptie over vermeende tekorten op de arbeidsmarkt. De laatste jaren verschenen rapporten van de commissie-Bakker, SEO, CIETT (in samenwerking met consultant BCG) over de grote tekorten op de arbeidsmarkt waarmee Europa te maken zou krijgen. Zo noemt de commissie-Bakker een tekort van 500.000 werknemers in 2015 voor Nederland.

De afbeelding hieronder geeft de consensus weer van wereldwijde tekorten aan werknemers op langere termijn. Er zijn drie redenen om aan te nemen dat de soep niet zo heet wordt gegeten. Ten eerste houdt de lage economische groei naar verwachting langer aan. Daarnaast zorgt automatisering voor het 'opdrogen van vacatures' op MBO-niveau en ten slotte groeit de beroepsbevolking relatief sterk in de leeftijd boven 55 jaar.

Increasing demand for matching labour needs

Aging of population and talent gap foreseen as major shifts

Source: WEF 2011. Global Talent Risk - Seven Responses. CEDEFOP. Eurostat, European Council

Grenzen aan de voorspelbaarheid

De vraag dringt zich op of het bij het voorspellen van de bevolkingsgroei voldoende is te volstaan met een analyse van geboorte- en vruchtbaarheidscijfers en immigratie. Is de rol van alleenstaanden in de economie wellicht belangrijker? Amerikaans demografisch onderzoek toont aan dat deze huishoudens een 'game changer' zijn. Zij zien de wereld niet alleen anders, maar consumeren en sparen ook op een andere manier.

Verenigde Staten als voorland

In de Verenigde Staten is het huwelijk van oudsher een instituut. Tussen 1910 en 1970 is percentage van de Amerikanen die zijn of waren getrouwd gegroeid tot 98,3 procent. Sinds 1970 is echter sprake van een geleidelijke daling: in 2000 bedroeg dit aantal 88,6 procent. In de laatste jaren doet zich bovendien een aantal verschuivingen voor. Volgens de bevolkingstelling in 2010 was bijna een kwart van de mannen en één op de vijf vrouwen tussen 35 en 44 jaar nooit getrouwd. Voor personen tussen 20 en 34 jaar zijn de bevindingen nog opmerkelijker: 67 procent van de mannen en 57 procent van de vrouwen was nooit getrouwd. Kortom: ruim de helft van de stemgerechtigde bevolking in Amerika is single. Waarschijnlijk weerspiegelen deze ontwikkelingen ook overeenkomsten met veranderingen in de gezinssamenstelling in ons land en andere Europese landen.

Bij jongeren telt de ervaring

Trend watchers als Kevin Wheeler wijzen er al geruime tijd op dat de jongste (hoger opgeleide) generatie op de arbeidsmarkt niet bezig is met trouwen, geen haast heeft met het krijgen van kinderen en in een 'experience based economy' leeft. Een economie waarbij het meer draait om het genieten van een woning of auto dan het bezit ervan. Zo is het uitlenen van de auto in de Verenigde Staten aan vrienden of kennissen een echte trend. In Nederland zijn met Greenwheels vergelijkbare initiatieven, en nieuwe concepten als airbnb in opkomst. Niet alleen autoproducenten als Mercedes en BMW maken zich zorgen. Hetzelfde geldt voor de waardeketen in de woningmarkt: van notarissen en financieel adviseurs tot makelaars en banken.

Stamvorming in steden

In een artikel voor de Weekly Standard somt demograaf Jonathan Last een aantal factoren op die een rol spelen bij het gedrag van de nieuwe generatie: 'Het is een ingewikkeld verhaal over, onder andere, de opkomst van het bijna-universele hoger onderwijs, de teloorgang van het huwelijk, de verstedelijking, de uitvinding van de no-fault echtscheiding, de legitimatie van samenwonen, hogere kosten van het opvoeden van kinderen en een rechtssysteem dat alternatieve vormen van samenleven dezelfde rechten geeft als het huwelijk'.

Socioloog Eric Klinenberg, docent aan de Universiteit van New York, voorspelt dat deze groep alleenstaanden zich ontwikkelen tot; stedelijke stammen' (tribes). Deze gemeenschappen - van hipsters tot alto's - die niet zijn gebaseerd op verwantschap, maar op gedeelde belangen. Hierdoor transformeren steden geleidelijk van economische en culturele centra naar omgeving waarin entertainment het belangrijkste is.

Leven in het nu gaat ten koste van morgen

In een samenleving die uit steeds meer alleenstaanden en steeds minder huishoudens met kinderen bestaat, is voorzien in de huidige behoeften, belangrijker dan sparen voor de toekomst. Wat betekent deze 'nu'-samenleving voor de economie? Aan de ene kant, zoals blijkt uit de economische groei in landen als Singapore en Taiwan, kunnen singles meer uren werken en is de mobiliteit op de arbeidsmarkt groter. Tegelijkertijd doen zich door de vergrijzing en de financiering van pensioenen in veel landen met een krimpende beroepsbevolking knelpunten voor.

Werknemers moeten verschil maken

Aan de basis van een analyse van de beroepsbevolking staat een analyse van de totale bevolking. Zo hebben demografische verschuivingen binnen de totale bevolking hun weerslag op de samenstelling van de beroepsbevolking. Als gevolg van een zich terugtrekkende overheid, beperkte economische groei, toenemende automatisering en een overschot op de arbeidsmarkt is onderscheidend vermogen voor werknemers steeds belangrijker. De grote vraag is of bestaande instituten in de toekomst de belangrijkste werkgevers zijn. De vraag doet zich voor of in Europa andere vormen voor het organiseren van arbeid zichtbaar zijn.

www.mo.be/artikel/meer-dan-30-complementaire-munten-spanje

hoofdstuk 1:

het uitblijven van structurele schaarste op de arbeidsmarkt

Structurele krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt bleef tot nu toe uit als gevolg van een achterblijvend economisch herstel en omdat de scenario's te somber bleken te zijn¹.

In dit rapport staat de kwantitatieve ontwikkeling van de (beroeps)bevolking tot 2060 centraal, met bijzondere aandacht voor de periode tot 2024. Zo wordt de omvang van de beroepsbevolking tot 2024 deels beïnvloed door de stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd. Op basis van een aantal scenario's ontstaat een beeld van de kwantitatieve ontwikkeling van de beroepsbevolking en de kansen op een structurele krapte op de arbeidsmarkt.

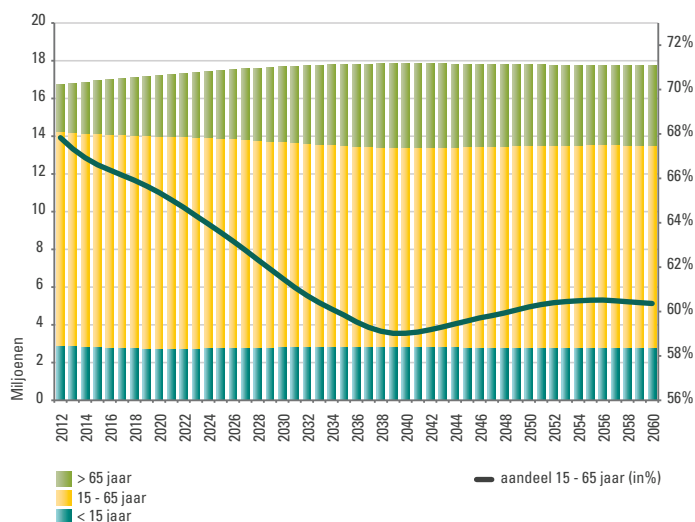
Aan de basis van het rapport staan cijfers van het CBS over de bevolkingsgroei tot 2060. Hierbij gelden de volgende randvoorwaarden:

1. Een groei van de potentiële beroepsbevolking op basis van de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd
  2. Een extrapolatie van trends binnen de arbeidsparticipatie over de afgelopen 10 jaar
- Voor de komende jaren wordt vervolgens gekeken in hoeverre sprake is van structurele tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Nederlandse bevolking groeit tot 2040, maar potentiële beroepsbevolking daalt sterk

Voor de ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking is de bevolkingsgroei de basis. Tussen 2012 en 2060 ziet dit er als volgt uit:

Figuur 1. Ontwikkeling Nederlandse bevolking (in miljoenen) en het aandeel (in %) van de potentiële beroepsbevolking², 2012 - 2060.

Bron: CBS, RecruitmentLab

¹ ABN AMRO Sectorrapport Social Media & arbeidsbemiddeling. https://www.abnamro.nl/nl/images/Generiek/PDFs/020_Zakelijk/02_Sectoren/Zakelijke_dienstverlening/zakelijkdienstverlening-rapport-socialmedia-arbeidsbemiddeling.pdf

² De beroepsbevolking omvat alle personen tussen 15 en 65 jaar die ten minste twaalf uur per week (kunnen en willen) werken. De werkzame beroepsbevolking omvat alle personen tussen 15 en 65 jaar die ten minste twaalf uur per week werken. Mensen tussen 15 en 65 jaar die niet of minder dan 12 uur werken en niet op zoek zijn naar werk worden de niet-beroepsbevolking genoemd. De beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking vormen de potentiële beroepsbevolking.

Figuur 1 laat zien dat de bevolking tot 2040 groeit en in het resterende deel van de getoonde periode min of meer gelijk blijft. Tegelijkertijd daalt het aandeel van de potentiële beroepsbevolking (15-65 jaar) scherp om vervolgens weer toe te nemen. Deze schijnbaar tegenstrijdige ontwikkeling is te verklaren door een afname van deze leeftijdsgroep tot 2040 (van 11.350.000 in 2012 naar 10.500.000 in 2039; een afname van 850.000) en uit de sterke stijging van het aantal 65-plussers (van 2.500.000 in 2012 naar 4.450.000 in 2039; een toename van bijna twee miljoen).

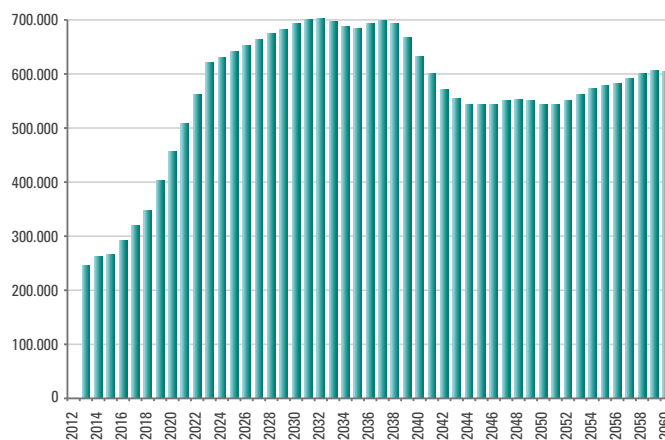
Krimpende beroepsbevolking tot 2040 voorbode van structurele krapte?

Is het mogelijk de daling van de potentiële beroepsbevolking tot 2040 lineair te extrapoleren naar de omvang van de werkzame beroepsbevolking? Dan ontwikkelt zich mogelijk in de komende twintig jaar een structurele krapte op de arbeidsmarkt. Er is echter een aantal factoren - de AOW-gerechtigde leeftijd en de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie- waardoor zo'n extrapolatie niet van toepassing is.

Ingrijpende gevolgen verhoging AOW-gerechtigde leeftijd voor omvang beroepsbevolking

De AOW-gerechtigde leeftijd gaat in de periode van 2013 tot 2024 in elf stappen omhoog van 65 naar 67 jaar. De impact hiervan is in onderstaande grafiek weergegeven:

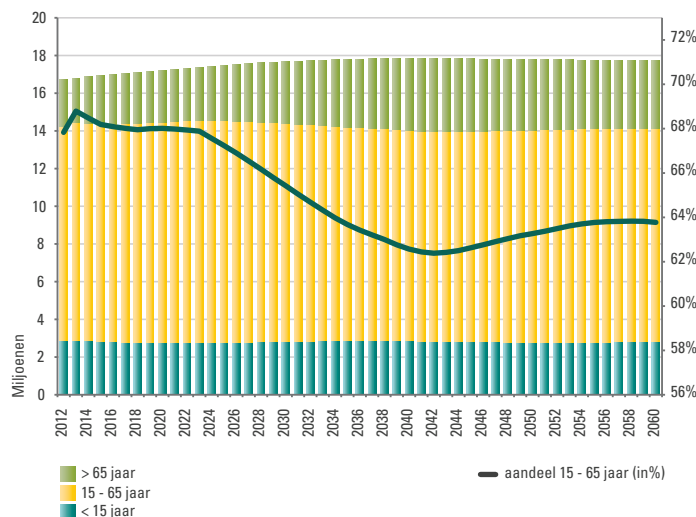
Figuur 2. Ontwikkeling omvang potentiële beroepsbevolking van 65 tot 68 jarigen

Bron: CBS

Naar verwachting is tussen 2013 en 2023 sprake van een zeer sterke groei van de potentiële beroepsbevolking: van 245.000 tot 620.000 personen. Hierdoor groeit de potentiële beroepsbevolking met maar liefst 4,2 procent. Het is niet uitgesloten dat vanaf 2024 (of zelfs eerder) een verdere verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd plaatsvindt. Elke verhoging heeft gevolgen voor de omvang van de potentiële beroepsbevolking. De in figuur 1 geschetste ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking laat een ander beeld zien als hierin de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd wordt verwerkt:

Figuur 3. Ontwikkeling Nederlandse bevolking en het aandeel (in %) van de potentiële beroepsbevolking inclusief verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd, 2012-2060.

Bron: CBS, RecruitmentLab

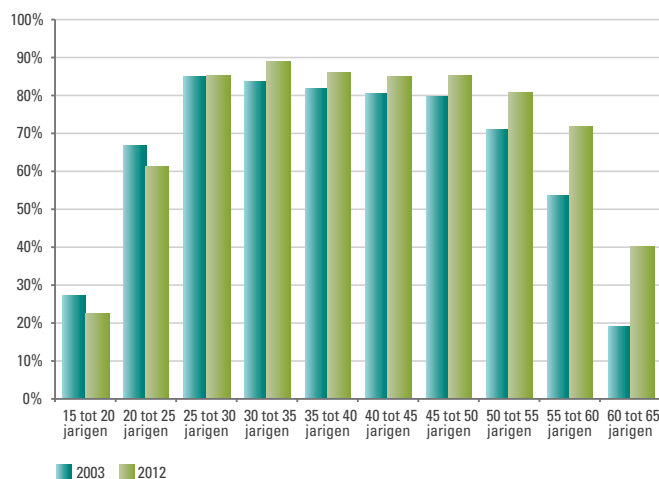
Plotseling is er in de komende tien jaar niet of nauwelijks sprake van dalende potentiële beroepsbevolking. Hoewel zich vanaf 2024 een daling inzet, is deze veel minder sterk dan zonder verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd.

Arbeidsparticipatie 65-plussers van groot belang

De groei van de potentiële beroepsbevolking als gevolg van de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd zegt niets over de mate waarin de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking onder 65-plussers groeit. Hierbij is de arbeidsparticipatie van belang. Uiteindelijk telt alleen dat deel van de potentiële beroepsbevolking dat bereid en in staat is om te werken: de bruto-arbeidsparticipatie³.

In de afgelopen tien jaar nam de bruto arbeidsparticipatie toe van 67,5 tot 71,8 procent: een stijging van 6,2 procent. De ontwikkeling kan beter per leeftijdsgroep worden weergegeven. Er zijn namelijk substantiële verschillen tussen verschillende leeftijden:

Figuur 4. Bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep, 2003 en 2012.

Bron: CBS, RecruitmentLab

³ De bruto arbeidsparticipatie (in %) is het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking.

hoofdstuk 2: **bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep geeft het juiste inzicht in grootte van de arbeidsmarkt**

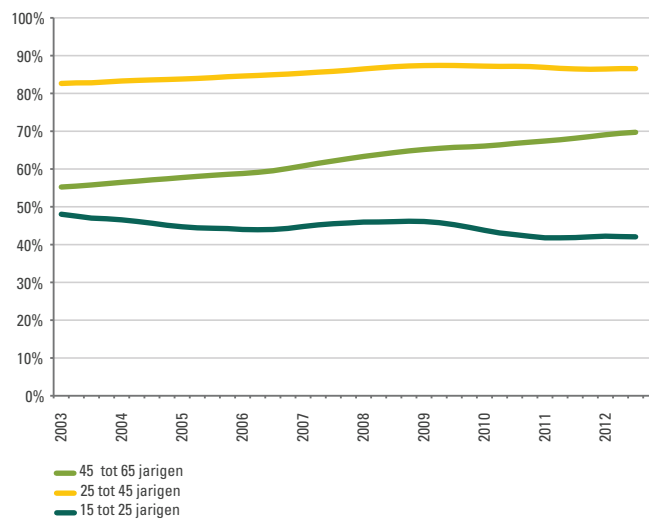
Driedeling in de historische bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep

Er is een driedeling zichtbaar in de wijze waarop de bruto arbeidsparticipatie zich bij de verschillende leeftijdsgroepen heeft ontwikkeld:

1. Een daling van de arbeidsparticipatie bij de jongste leeftijdsgroepen (tot 25 jaar)
2. Een relatief beperkte stijging van de arbeidsparticipatie in de leeftijd van 25 tot 45 jaar
3. Een relatief grote tot zeer grote stijging bij de oudste leeftijdsgroepen (vanaf 45 jaar)

De ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie voor deze drie leeftijdsgroepen in de afgelopen tien jaar geeft een goed beeld van de trend in die ontwikkeling:

Figuur 5. Ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie (op basis van voortschrijdend jaargemiddelde) van de drie leeftijdsgroepen⁴ in de afgelopen 10 jaar.

Bron: CBS, RecruitmentLab

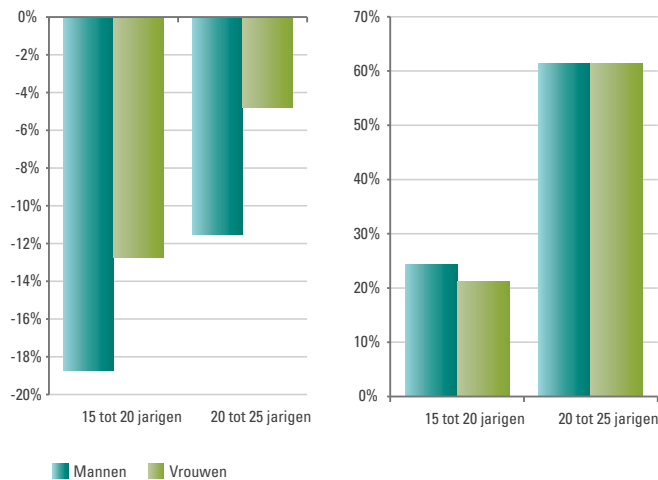
⁴ Voor de berekening van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep is het rekenkundig gemiddelde van de onderliggende bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep van 5 jaar (dus voor 15 – 25-jarigen zijn dit de leeftijdsgroepen 15 – 20 jaar en 20 – 25 jaar) genomen. De cijfers per kwartaal zijn in figuur 5 als een voortschrijdend jaargemiddelde gepresenteerd om eventuele seizoensinvloeden te elimineren.

1. Daling bruto arbeidsparticipatie in leeftijdsgroep tot 25 jaar

De jongste leeftijdsgroepen (tot 25 jaar) laten in de afgelopen tien jaar een duidelijke daling zien van de bruto arbeidsparticipatie. Het is opvallend dat sprake is van een lichte stijging vanaf begin 2006 tot de huidige recessie.

In dezelfde periode daalde de bruto arbeidsparticipatie onder 15- tot 20-jarigen met 16 procent en onder 20- tot 25-jarigen met 8,4 procent.

Figuur 6. Links: verandering (in %) bruto arbeidsparticipatie onder 15 tot 25-jarigen in de afgelopen 10 jaar, per leeftijdsgroep en geslacht. Rechts: bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep in 2012.

Bron: CBS, RecruitmentLab

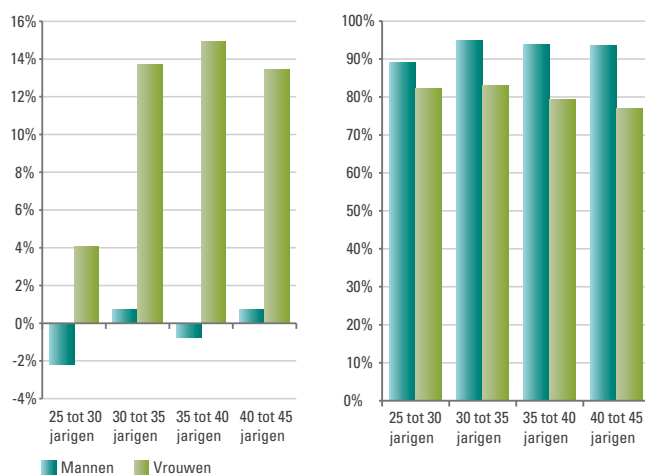
De daling van de arbeidsparticipatie onder jongeren kan meerdere oorzaken hebben. Twee redenen worden regelmatig genoemd. Zo is sprake van een gemiddelde stijging van het opleidingsniveau. Jongeren leren langer door en maken tijdens hun studie geen of gedeeltelijk deel uit van de potentiële beroepsbevolking. Een andere mogelijke oorzaak is de voortdurende economische crisis. Hierdoor komen bepaalde groepen jongeren niet of nauwelijks aan een baan en vallen als discouraged workers buiten de beroepsbevolking.

2. Lichte stijging bruto arbeidsparticipatie onder 25- tot 45-jarigen

De leeftijdsgroep van 25 tot 45 jaar toont een relatief beperkte stijging. Het lijkt er echter op dat de recessie ervoor heeft gezorgd dat deze stijgende lijn is omgezet in een bescheiden daling. Dit kan er op wijzen dat de bruto arbeidsparticipatie kan stijgen tot of net boven de 90 procent.

In het afgelopen decennium is de bruto arbeidsparticipatie onder 25- tot 45-jarigen gestegen. Voor 25- tot 30-jarigen bedraagt de groei in het afgelopen decennium 0,7 procent en voor 40- tot 45-jarigen bedraagt de groei 4,8 procent. Deze groei komt vrijwel volledig voor tuit een forse toename van de arbeidsparticipatie onder vrouwen in vrijwel alle leeftijdsgroepen:

Figuur 7. Links: verandering (in %) bruto arbeidsparticipatie onder 25- tot 45-jarigen in de afgelopen 10 jaar, per leeftijdsgroep en geslacht. Rechts: bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep in 2012.

Bron: CBS, RecruitmentLab

De arbeidsparticipatie van vrouwen in deze leeftijdsgroepen (zie figuur 7) is weliswaar sterk gestegen, maar er is nog altijd sprake van een fors hogere bruto arbeidsparticipatie onder mannen in alle leeftijdsgroepen.

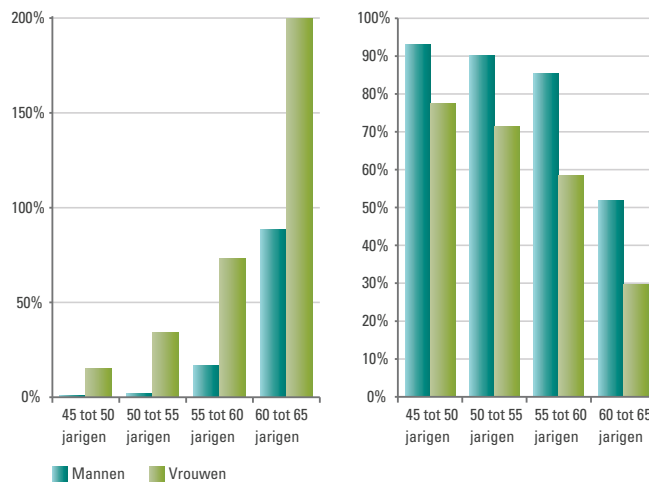
3. (Zeer) forse stijging bruto arbeidsparticipatie onder 45-plussers

Met name de leeftijdsgroep van boven 45 jaar heeft in de afgelopen tien jaar een zeer sterke groei van de bruto arbeidsparticipatie laten zien. Dit heeft voor een groot deel te maken met de afbouw van de VUT en de beperking van de WAO als een verkapt regeling voor prepensioen. De groeiende arbeidsparticipatie onder oudere arbeidskrachten is een ontwikkeling die zich ook in de Europese Unie voordoet volgens Eurostat⁵: The employment rate for persons aged 60-64 increased from 23% in 2000 to 31% in 2010 and from 50% to 61% for those aged 55-59.

⁵ Eurostat: Active ageing in the EU. 13 januari 2012.

Bij de oudste leeftijdsgroepen is de bruto arbeidsparticipatie in de sterk gegroeid. In tegenstelling tot de groep van 25–45 jaar is dit niet alleen het gevolg van een zeer sterke toename van de arbeidsparticipatie bij vrouwen, hoewel deze ontwikkeling ook hier een grote rol speelt:

Figuur 8. Links: verandering (in %) bruto arbeidsparticipatie onder 45- tot 65-jarigen in de afgelopen 10 jaar, per leeftijdsgroep en geslacht. Rechts: bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep in 2012.

Bron: CBS, RecruitmentLab

Zowel bij mannen als vrouwen is sprake van een sterk toename van de bruto arbeidsparticipatie onder ouderen. Dit culmineert in een toename van 88 procent bij mannen tussen 60 en 65 jaar en van maar liefst 200 procent bij vrouwen in dezelfde leeftijdsgroep. Toch is de huidige bruto participatie van vrouwen in hogere leeftijdsgroepen nog altijd veel lager dan bij mannen. Zoals gemeld, komt de sterke groei van de bruto arbeidsparticipatie onder 55-plussers voor een belangrijk voort uit de afbouw van de VUT-regelingen en de beperking van de WAO als een soort alternatief prepensioen⁶.

Volgens voorspellingen van het CPB stijgt de participatie van 55 tot 65-jarigen naar 60 procent in 2020. Gezien de relatief lage arbeidsparticipatie in Nederland in vergelijking met omliggende landen lijkt dit zeker mogelijk.

Arbeidsparticipatie onder 65-plussers

Met de stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd in de komende tien jaar gaat de beroepsbevolking ongetwijfeld groeien. Op welk niveau komt de bruto arbeidsparticipatie onder 65-plussers te liggen en hoe ontwikkelt dit zich in de komende jaren? Hierover bestaat nog geen duidelijkheid, omdat er nog geen ervaringscijfers beschikbaar zijn. Er is slechts een inschatting mogelijk van de bruto arbeidsparticipatie van deze leeftijdsgroep.

⁶ CBS: Pensioenleeftijd werknemers ruim 63 jaar

hoofdstuk 3: **scenario's voor de ontwikkeling van de nederlandse beroepsbevolking**

Het is mogelijk om een prognose op te stellen voor de beroepsbevolking door de ontwikkeling van de potentiële beroepsbevolking in komende decennia te combineren met scenario's voor de ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie⁷. De ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep (per vijf jaar) is gebaseerd op de historische ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie over de afgelopen tien jaar (2003 tot 2012).

Verder is voor de groep 65-plussers - die sinds 2013 deel van de beroepsbevolking uitmaken - gekozen voor een bruto arbeidsparticipatie van 18,5 procent. Dit is het rekenkundig gemiddelde van de bruto arbeidsparticipatie van 60- tot 65-jarigen over de vier kwartalen van 2003. Een gedetailleerde verantwoording staat in bijlage 3 Vergelijking met de Verenigde Staten.

Hieronder geven drie scenario's een beeld van de mogelijke ontwikkeling van de beroepsbevolking: (een krimp van de beroepsbevolking zien wij als negatief voor de economische groei in ons land vandaar dat wij scenario 1 pessimistisch hebben genoemd)

1. Pessimistisch scenario.

Een voortzetting van de neerwaartse trend van de bruto arbeidsparticipatie in de leeftijd van 15 tot 25 jaar (gedurende tien jaar) èn een onveranderde voortzetting van de bruto arbeidsparticipatie voor alle oudere leeftijdsgroepen. De combinatie van de dalende bruto arbeidsparticipatie onder jongeren en een stagnerende groei onder ouderen leidt tot een veel grotere krimp van de beroepsbevolking dan in de andere twee scenario's.

2. Neutraal scenario.

Een verdere ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep; afgeleid van de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie over de afgelopen 10 jaar.

3. Optimistisch scenario.

Een verdere ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep. Deze is afgeleid van de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar en een groeiende arbeidsparticipatie van 65- tot 68 jarigen.

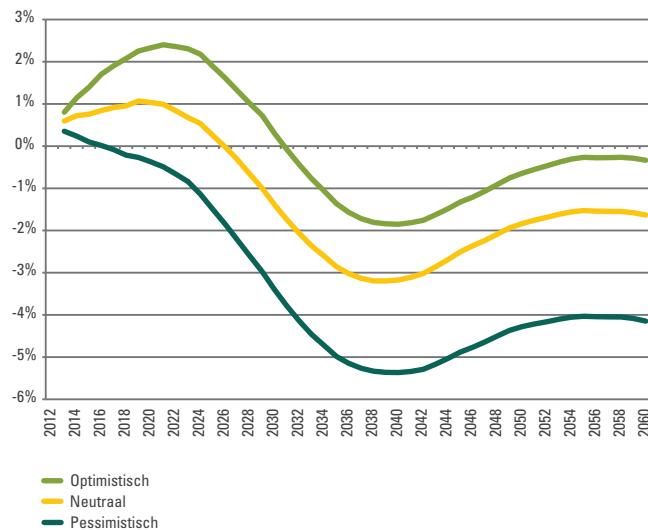
Een gedetailleerde verantwoording van de ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep op basis van deze scenario's staat in de bijlage Scenario's ontwikkeling beroepsbevolking.

⁷ In 2012 was sprake van een sterke groei van de werkloosheid gezien die deels voortkomt uit een relatief sterke instroom van vrouwen in de beroepsbevolking. Dit leidde weliswaar tot een stijging van de bruto arbeidsparticipatie, maar tegelijkertijd (als gevolg van de stijgende werkloosheid) tot een daling van de netto arbeidsparticipatie

Zelfs het pessimistische scenario wijst op daling beroepsbevolking in 2020 van minder dan 0,5 procent

Als we de huidige omvang van de beroepsbevolking als vertrekpunt (= 0 procent) nemen, is de procentuele ontwikkeling van de drie scenario's in komende decennia als volgt:

Figuur 10. Ontwikkeling beroepsbevolking op basis van drie scenario's, 2012 - 2060

De periode tot 2024

In alle scenario's is de impact van de stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd op de omvang van de beroepsbevolking zichtbaar. Het pessimistische scenario laat in de periode tot 2024 een relatief langzame krimp van de beroepsbevolking. Hierna krimpt de beroepsbevolking aanzienlijk sneller. Zowel het neutrale als optimistische scenario tonen een duidelijke piek in de periode dat de extra instroom van 65-plussers in de beroepsbevolking tot een einde komt.

De periode na 2024

In de periode na 2024 is bij alle scenario's tot 2040 sprake van een duidelijke afname van de omvang van de beroepsbevolking. Hierbij is in het pessimistische scenario een maximale krimp van ruim 5 procent zichtbaar ten opzichte van 2012. Het neutrale scenario laat een maximale krimp van iets meer dan 3 procent zien, terwijl in het optimistische scenario de maximale krimp minder dan 2 procent is.

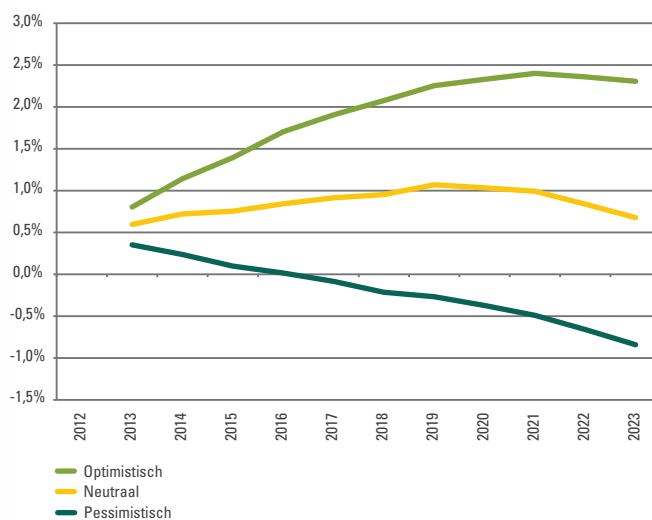
De periode na 2040

Na 2040 is weer sprake van een herstel van de omvang van de beroepsbevolking. Het pessimistische scenario komt echter niet verder dan een herstel van ongeveer 4 procent onder de huidige beroepsbevolking. In het neutrale scenario valt het herstel ongeveer 1,5 procent lager uit, terwijl het optimistische scenario uitkomt op een niveau dat vergelijkbaar is met de huidige omvang van de beroepsbevolking.

Voorspelbaarheid

Voor een meer gedetailleerde voorspelling staat nu de periode tot 2024 centraal. Dit komt overeen met de termijn waarin de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd wordt gerealiseerd. Zie de onderstaande grafiek:

Figuur 11. Ontwikkeling beroepsbevolking volgens drie scenario's, 2012 - 2023

In alle scenario's groeit in 2013 de beroepsbevolking boven het niveau van 2012. Dit wordt in het pessimistische scenario veroorzaakt door de instroom van 65-plussers in de beroepsbevolking door de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd (met één maand). De extra stijging in de andere scenario's is het gevolg van de voortzetting van trends op het gebied van de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar. Hoewel de arbeidsparticipatie van jongeren (tot 25 jaar) daalt, is de stijging onder ouderen ruim voldoende om deze daling te compenseren en voor de totale beroepsbevolking zelfs om te zetten in groei. In het pessimistische scenario komt de beroepsbevolking in 2016 op het niveau van 2012 uit. Daarna daalt de beroepsbevolking verder om in 2023 een krimp van bijna één procent ten opzichte van 2012 te bereiken.

Het 'aftoppen' van de groei in de andere twee scenario's in 2021 is het gevolg van het afnemende effect van de extra instroom van 65-plussers en het bereiken van de maximaal mogelijke arbeidsparticipatie voor de meeste leeftijdsgroepen (zie bijlage Scenario's ontwikkeling beroepsbevolking).

Conclusies

De onwaarschijnlijkheid van een ‘War for talent’

Met uitzondering van het pessimistische scenario blijft een krimp van de beroepsbevolking uit tot 2027 (in het neutrale scenario) en 2032 (in het optimistische scenario). Een tegenovergestelde ontwikkeling lijkt zich zelfs af te tekenen als de beroepsbevolking voorlopig in omvang groeit ten opzichte van 2012. Berichten over een “War for talent” door een structureel tekort aan arbeidskrachten zijn dan ook op zijn minst voorbarig.

Schaarste op arbeidsmarkt is gevolg van verkeerde match

Toch is voor sommige beroepsgroepen sprake van een structurele krapte. Dit is echter niet het gevolg van een krimpende beroepsbevolking als gevolg van vergrijzing en/of ontgroening, maar van een verkeerde match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Economie blijft ‘swing factor’

Economisch herstel kan (tot 2024) resulteren in een grotere vraag naar arbeidskrachten. Afhankelijk van het tempo en de duur van dit herstel kan de vraag de groei hiervan in het neutrale of optimistische scenario overtreffen. In zo’n situatie wordt de arbeidsmarkt gespannen, net als voor de financiële crisis. Deze ontwikkeling is echter in hoge mate speculatief, zeker gezien de economische ontwikkelingen sinds het uitbreken van de crisis. Economische groeiscenario’s waren in de afgelopen jaren te optimistisch. Bovendien is niet uitgesloten dat deze scenario’s voor de toekomst eveneens te rooskleurig zijn. Het is ook verstandig om terughoudend te zijn over een verwachte krapte op de arbeidsmarkt op basis van zulke scenario’s.

Krimp Nederlandse beroepsbevolking op lange termijn

Op de langere termijn krimpt de beroepsbevolking in alle scenario’s. Deze doet zich in het neutrale en optimistische scenario voor rond 2030. Het is niet mogelijk de impact van zo’n krimp nu in te schatten.

bijlage

Bijlage 1. Stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd tot 68 jaar

In onderstaande tabel⁸ is de stapsgewijze verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd weergegeven:

U bent geboren:	U krijgt AOW in:	Uw leeftijd als uw AOW-uitkering ingaat, is:
voor 1 januari 1948	2012	65
na 31 december 1947 en voor 1 december 1948	2013	65 + 1 maand
na 30 november 1948 en voor 1 november 1949	2014	65 + 2 maand
na 31 oktober 1949 en voor 1 oktober 1950	2015	65 + 3 maand
na 30 september 1950 en voor 1 augustus 1951	2016	65 + 5 maand
na 31 juli 1951 en voor 1 juni 1952	2017	65 + 7 maand
na 31 mei 1952 en voor 1 april 1953	2018	65 + 9 maand
na 31 maart 1953 en voor 1 januari 1954	2019	66
na 31 december 1953 en voor 1 oktober 1954	2020	66 + 3 maand
na 30 september 1954 en voor 1 juli 1955	2021	66 + 6 maand
na 30 juni 1955 en voor 1 april 1956	2022	66 + 9 maand
na 31 maart 1956 en voor 1 januari 1957	2023	67
na 31 december 1956	2024	Nog niet bekend (De regering beslist later of de AOW-leeftijd verder omhoog gaat voor mensen die na 1956 geboren zijn)

⁸ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-ouderdomswet-aow/vraag-en-antwoord/wanneer-krijg-ik-aow.html>

Bijlage 2. Scenario's ontwikkeling beroepsbevolking 2012 - 2060

Er zijn driescenario's uitgewerkt voor de ontwikkeling van de beroepsbevolking van 2012 tot 2060:

1. Pessimistisch scenario.

Een voortzetting van de neerwaartse trend van de bruto arbeidsparticipatie in de leeftijd van 15 tot 25 jaar (gedurende tien jaar) en een onveranderde voortzetting van de bruto arbeidsparticipatie voor alle oudere leeftijdsgroepen. De combinatie van de dalende bruto arbeidsparticipatie onder jongeren en een stagnerende groei onder ouderen leidt tot een veel grotere krimp van de beroepsbevolking dan in de andere twee scenario's.

2. Neutraal.

Een verdere ontwikkeling van de bruto arbeidsparticipatie per leeftijdsgroep; afgeleid van de ontwikkeling van de arbeidsparticipatie over de afgelopen tien jaar (2003 – 2012):

- Voor 15- tot 25-jarigen is de bruto arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 16 procent afgenomen. In het komende decennium zal de arbeidsparticipatie zich naar verwachting **in hetzelfde tempo**.
- Voor 20- tot 25-jarigen nam de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 8 procent af. In het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **in hetzelfde tempo** ontwikkelt.
- In de leeftijd van 25 tot 30 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met één procent gestegen. In het komende decennium zal de arbeidsparticipatie zich naar verwachting **in hetzelfde tempo** ontwikkelen.
- In de leeftijd van 30 tot 35 jaar, 35 tot 40 jaar en 40 tot 45 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 6 procent toegenomen. In het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **in hetzelfde tempo** blijft ontwikkelen; echter tot een maximale arbeidsparticipatie van 90 Procent.
- Voor 45- tot – 50-jarigen is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 7 procent toegenomen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 50 procent van dit tempo** zal ontwikkelen; echter tot een maximale arbeidsparticipatie van 87,5 procent.
- Voor 50- tot 55-jarigen is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 14 procent toegenomen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 25 procent van dit tempo** zal ontwikkelen; tot een maximale arbeidsparticipatie van 85 procent.
- In de leeftijd van 55 tot 60 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 34 procent toegenomen. Voor de komende decennia wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 10 procent van dit tempo** ontwikkelt; tot een maximale arbeidsparticipatie van 75 Procent..
- In de leeftijd van 60 tot 65jaar jarigen steeg de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 118 procent. Voor de komende decennia wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 5 procent van dit tempo** ontwikkelt; tot een maximale arbeidsparticipatie van 50 procent.
- Voor +65-plussers wordt **geen verandering** van de veronderstelde arbeidsparticipatie (18,5 procent) aangenomen.

3. Optimistisch.

- In de leeftijd van 15 tot 25 jaar is de bruto arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 16 procent afgenomen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 50 procent van dit tempo** ontwikkelt.
- Voor 20- tot 25-jarigen is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 8 procent gedaald. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 50 procent van dit tempo** ontwikkelt.

- Voor 25- tot 30-jarigen is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met één procent gestegen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **in hetzelfde tempo** ontwikkelt.
- In de leeftijdsgroep van 30 tot 35 jaar , 35 tot 40 jaar en 40 tot 45 jaar steeg de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 6 procent toegenomen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **in hetzelfde tempo** ontwikkelt; echter tot een maximale arbeidsparticipatie van 90 Procent.
- Voor 45- tot 50-jarigen is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 7 procent toegenomen. Voor het komende decennium wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **in hetzelfde tempo** ontwikkelt; echter tot een maximale arbeidsparticipatie van 87,5 procent..
- in de leeftijd van 50 tot 55 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 14 procent toegenomen. Voor de komende tien jaar wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 50 procent van dit tempo** ontwikkelt; tot een maximale arbeidsparticipatie van 85 procent.
- In de leeftijd van 55 tot 60 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 34 procent toegenomen. Voor de komende decennia wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 20 procent van dit tempo** ontwikkelt; tot een maximale arbeidsparticipatie van 75 procent.
- In de leeftijd van 60 tot 65 jaar is de arbeidsparticipatie in de afgelopen tien jaar met 118 procent gestegen. Voor de komende decennia wordt aangenomen dat de arbeidsparticipatie zich **op 10 procent van dit tempo** ontwikkelt; tot een maximale arbeidsparticipatie van 50 procent.
- Voor 65-plussers wordt in de komende decennia (tot aan 2060) aangenomen dat de arbeidsparticipatie met **6 procent per decennium** groeit.

Bijlage 3. Vergelijking met de Verenigde Staten

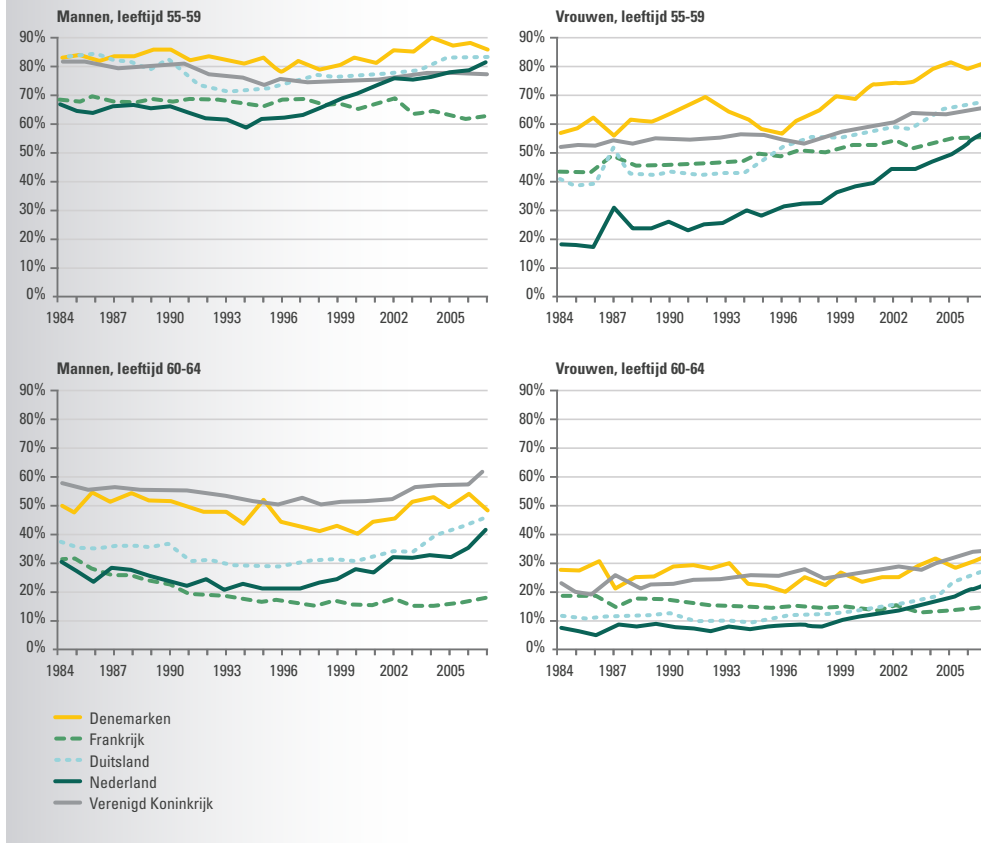
In Nederland is de arbeidsparticipatie (gemiddeld over 2012) voor 45 – 55 jarigen 81% en voor 55 – 59 jarigen 72%, zeer vergelijkbaar met de Amerikaanse situatie in november 2003. De afwijking begint bij 60 - 65 jarigen, waar Nederland uitkomt op een arbeidsparticipatie van 41%, aanzienlijk lager dan de 55% in de VS op dit moment en ook nog lager dan de 46% in 2000 in de VS.

De voor dit onderzoek gehanteerde 18,7% arbeidsparticipatie voor het leeftidscohort 65 – 67 jaar in Nederland lijkt daarom uitstekend verdedigbaar, het is slechts iets meer dan de helft van de arbeidsparticipatie van Amerikaanse 65 – 69 jarigen op dit moment.

Stel dat voor het cohort 65 -67 jaar het Amerikaanse arbeidsparticipatiecijfer van 23% uit januari 2000 worden genomen, is in het optimistische scenario is na 2050 zelfs een zeer beperkte groei van de beroepsbevolking te zien. Het neutrale en negatieve scenario laten in dat geval beiden een aanzienlijk beperkter krimp zien. Het zou dus zomaar kunnen dat we nog behoorlijk conservatief zitten met onze inschattingen van de ontwikkeling van de beroepsbevolking.

Bijlage 4. CPB:

Participation rates by gender and age-group in selected countries, 1984 - 2007⁹

⁹ <http://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/rethinking-retirement-participation-towards-allocation.pdf>

Verklarende woordenlijst

Beroepsbevolking. Alle personen tussen de 15 en 65 jaar die ten minste twaalf uur per week (kunnen en willen) werken.

Bruto arbeidsparticipatie. Het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking (15 tot 65 jaar) in de potentiële beroepsbevolking.

Netto arbeidsparticipatie. Het aandeel van de werkzame beroepsbevolking (15 tot 65 jaar) in de potentiële beroepsbevolking.

Niet-beroepsbevolking. Alle personen tussen 15-65 jaar die niet of minder dan 12 uur werken en niet op zoek zijn naar werk.

Potentiële beroepsbevolking. De beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking samen.

Seizoensgecorrigeerd. Cijfers die zijn geschoond voor een jaarlijks terugkerend patroon van verschillen die normaal voor de tijd van het jaar zijn.

Werkzame beroepsbevolking. Alle personen tussen 15 en 65 jaar die ten minste twaalf uur per werken.

Werkloosheidspercentage. De werkloze beroepsbevolking als percentage van de beroepsbevolking.

Werkloze beroepsbevolking. Personen (15 tot 65 jaar) zonder werk of met werk voor minder dan twaalf uur per week, die op zoek zijn naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week en die daarvoor direct beschikbaar zijn.

Colofon

Dit rapport is een uitgave van ABN AMRO Bank
in samenwerking met Marc Drees van RecruitmentLab

Auteur

Marc Drees en Han Mesters

Contact over de inhoud:

Han Mesters

ABN AMRO Sector Advisory

tel.: 06 30291231

han.mesters@nl.abnamro.com

© Copyright 2013 ABN AMRO Bank N.V. and affiliated companies ("ABN AMRO"). Alle rechten voorbehouden.

Dit document dient uitsluitend ter informatie en wij geven, hoewel het document is gebaseerd op informatie die betrouwbaar wordt geacht, geen garantie aangaande de juistheid of volledigheid hiervan. ABN AMRO Bank N.V. (ABNAMRO) accepteert geen enkele aansprakelijkheid voor de informatie opgenomen in dit document. De weergegeven marktinformatie alsmede de opinies, prognoses, aannames, schattingen, afgeleide waarderingen en koersdoelstelling(en) die zijn opgenomen in dit rapport en die de opinie van de auteur vormen dateren van de aangegeven datum en kunnen op enig moment zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd. Hoewel wij ernaar streven de in dit document opgenomen informatie en opinies naar redelijkheid te actualiseren, kunnen er op grond van de regelgeving, compliance vereisten of andere oorzaken redenen zijn waardoor dit niet mogelijk is. Dit document vormt geen uitnodiging of aanbod tot het kopen of verkopen van effecten of andere financiële instrumenten. Dit document is uitsluitend bedoeld voor de Nederlandse markt en professionele beleggers actief en ervaren in de Nederlandse markt, niet zijnde natuurlijke personen, en de informatie mag niet - geheel of gedeeltelijk - voor enig doel worden vermenigvuldigd, opnieuw worden verspreid of gekopieerd zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van ABN AMRO.

ABN AMRO is geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten te Amsterdam

abnamro.nl/zakelijkdienstverlening